

بهشی دووهم: گهرتی خانووبه ره و خزمه تگوزاریه سهره تاییه کان

18-12-2021

نووسه ره کان

مه محمود بابان

کورتیه: پرؤژه کانی خانووبه ره (خانوو، شوقه و فیلا)، که به گوند و سیتی و تاوهره جیاوازه کانیدا دناسریتته وه، یه کیک له جیاوازیه بنه پره تییه کان دابینکردن و هه بوونی خزمه تگوزاریه کانی وه ک ئاو، کاره با، ریگابان و پاکوخواوینییه له نیو پرؤژه کاندا. له بهشی دووهمی ئهم زنجیره دوانزه به شییه دا هه لسه نگاندن بو ئه و خزمه تگوزاریانه وهۆکاری جیاوازیه کان و ئه و پرسیاره ی بوچی حکومت به پروهی نابات ده که یین! له کاتی کدا سهرچاوه ی دابینکردنی ئهم پنداویستیان هه ده ولت نه بیئت، ئه و مولکی تاکه که س نییه؟ خالیکی دیکه ش ئه وه یه، بوچی جیاوازی له خزمه تگوزاریه بنه پره تییه کاندا له نیوان گونده کوون و گونده نوییه کاندا، گه پره که کوون و نوییه کاندا به م شیوه یه بیئت، له کاتی کدا له تهنیشت یه ک و له نیو یه ک شاردا یه؟

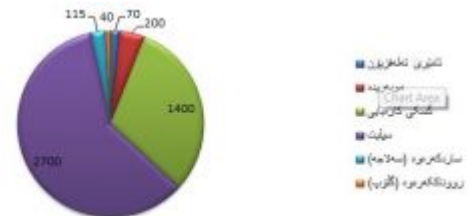
مهحموود بابان* -ئاوهندى لىكۆلئىنەوهى رووداو |

پروژه‌كانى خانوبه‌ره (خانوو، شوقه و ئىلا)، كه به گوند و سىتى و تاوه‌ره جياوازه‌كانىدا دهناسرئتهوه، يه‌كئىك له جياوازيه بنه‌ره‌تئيه‌كان دابىنكردن و هه‌بوونى خزمه‌تگوزارىبه‌كانى وه‌ك ئاو، كاره‌با، رىنگاوبان و پاكوخاوينىيه له‌نيو پروژه‌كاندا. له به‌شى دووه‌مى ئەم زنجيره دوانزه به‌شيه‌دا هه‌لسه‌نگاندىن بۆ ئەو خزمه‌تگوزارىيانه وه‌وكارى جياوازيه‌كان و ئەو پرسىاره‌ى بۆچى حكومهت به‌رپوه‌ى نابات ده‌كه‌ين! له‌كاتئىكدا سه‌رچاوه‌ى دابىنكردى ئەم پىداويستىانه هى ده‌ولت نه‌بىت، ئەوا مولكى تاكه‌كه‌س نىيه؟ خالىكى دىكه‌ش ئەوه‌يه، بۆچى جياوازي له خزمه‌تگوزارىبه بنه‌ره‌تئيه‌كاندا له‌نيوان گونده‌ كۆن و گونده‌ نوئيه‌كاندا، گه‌ره‌كه كۆن و نوئيه‌كاندا به‌م شىوه‌يه بىت، له‌كاتئىكدا له تەن‌بىشت يەك و له‌نيو يەك شاردايه؟

له‌رووى ئاوه‌وه، سه‌رچاوه‌ى ئاوى كۆى پروژه‌كانى خانوبه‌ره ئەگه‌ر تۆرى ئاوى نىشتمانى نه‌بىت، ئەوا ئاوى ژىر زه‌وييه، به‌لام پىوه‌رى ئاو له زۆربه‌ى پروژه‌كاندا نىيه، له‌كاتئىكدا به‌كاره‌ينانى ئاوى ژىر زه‌وى ئەگه‌ر به‌هاكه‌ى له‌رووى به‌كاره‌ينانه‌وه دوو هينده نه‌بىت ئەوا ده‌بىت به‌قه‌د ئەوه بىت كه هاوئىشتمانى دىكه له گوند و گه‌ره‌كه كۆنه‌كاندا به‌كارىده‌هينىت، به‌لام تاوه‌كو ئىستا پىوه‌رى ئاوى مالان نه‌گه‌بىشتوه‌ته پروژه‌كانى خانوبه‌ره به‌تايبه‌تئىش شوقه‌كان، كه

له‌راستىدا ده‌باويه به‌ستنى پىوه‌رى ئاوى مالان له پروژه‌كان له‌م گوند و سىتئيه نوئيه‌انه‌وه ده‌ستپيئىكردايه، ئەويش به‌هۆى ئەوه‌ى ئاوى ژىر زه‌وى به‌كارده‌هين و 24 كاژىر ئاوى به‌رده‌واميان بۆ دابىنكراوه! هه‌رچه‌نده له‌هه‌ندىك له پروژه‌كاندا له‌كاتى پرسىاركردن له‌بارەى به‌رزى كرى خزمه‌تگوزارىبه‌وه ئاماژه به‌وه ده‌كه‌ن كه ئەم كرى خزمه‌تگوزارىبه، پارەى برى به‌كاره‌ينانى ئاويشى له‌گه‌لدايه، به‌لام به‌ چ پىوه‌رىك ديار نىيه؟ چونكه هىچ جياوازيه‌ك له‌نيوان دوو مالدا له پروژه‌يه‌كدا نه‌كراوه و پىوه‌رى بۆ دانه‌نراوه.

له‌رووى كاره‌باوه، وه‌ك گه‌ره‌ك و گونده‌ كۆنه‌كان ئەم پروژه‌انه‌ش به تۆرى كاره‌باى نىشتمانى به‌ستراونه‌ته‌وه، وه‌ك گه‌ره‌كه كۆنه‌كان موه‌ليده‌ى تايبه‌تئيان بۆ دانراوه بۆ دابىنكردى كاره‌باى 24 كاژىر، به‌لام ئەوه‌ى جىگه‌ى پرسىاره يەك سانئيه گلۆپ و كاره‌باى نيو مالە‌كان رووناكى نادات، ئەگه‌ر هه‌ژمارى كاره‌باى تايبه‌ت پارەى تىدا نه‌بىت كه‌چى كاره‌باى حكومى به‌ به‌رده‌وامى له پىوه‌ره‌كه‌دا هه‌ر زىاد ده‌كات. بۆ نموونه‌ش هه‌ر كاره‌باى نىشتمانى كوژاويه‌وه، يه‌كسه‌ر كاره‌باى تايبه‌ت پىده‌بىت و برى كاره‌باى به‌كاره‌ينراوه له هه‌ژمارى پىوه‌ره‌كه‌دا كه‌مده‌كات و سه‌ر ده‌بىته‌وه، به‌لام له‌سه‌ره‌تاي درووستبوونى هه‌ندىك له پروژه‌كان و بگره زۆربه‌شيان له‌سه‌رجه‌م پارىزگاكاندا تاوه‌كو ئىستاش هىچ زانياره‌كيان له بارەى پىوه‌رى زيره‌كى كاره‌با و پسوولەى كاره‌باى حكوميه‌وه پىنه‌گه‌بىشتوه‌وه. له‌كاتئىكدا روژانه و مانگانه هه‌ر زىاد ده‌كات، ئەويش به‌هۆى به‌كاره‌ينانى كاره‌باى نىشتمانى، چونكه سىستىمى گه‌رمى و ساردى له‌م پروژه‌انه‌دا له زستان و هاوئىندا له‌رىگه‌ى سه‌لبه‌ته‌وه دابىنكراوه. له‌رووى به‌كاره‌ينانى كاره‌باوه ئەگه‌ر دوو هينده‌ى ده‌ره‌وه‌ى گه‌ره‌ك و گونده‌ كۆنه‌كان نه‌بىت ئەوا كه‌متر نىيه، بپروانه گرافىكى ژماره يەك له‌بارەى چەند ئاميرىكى مالان له‌رووى به‌كاره‌ينانى كاره‌باوه.

سه‌رچاوه: سىاسه‌تى دابىنكردى وزه و پاراستنى ژىنگه له كوردستان، د.قه‌يوان سىوه‌يلى، 2008

گرافىك ژماره 1: برى تواناى پىويست (به‌وات) له نيوان ئاميرە‌كانى مالدا

له‌راستىدا له‌به‌رئەوه‌ى زۆربه‌ى پروژه‌كان تەنيا سىستىمى سه‌لبه‌ت بۆ دانراوه، كه‌واته هه‌ر دوو سه‌لبه‌تئىك رىگره له‌كاركردى 27 موه‌ريده له هاوئىندا و 137 گلۆپ له زستاندا بۆ هاوئىشتمانى دىكه. له‌روويه‌كى دىكه‌وه شىوازي بىناسازىش به‌شىوه‌يه‌كى سه‌رده‌مىانه

دروستنه‌کراوه که سوود له که‌مترین وزه له هه‌ردوو وه‌رزه‌کانی گه‌رما و سه‌رمادا بۆ فینککردن یاخود گه‌رمکردنی ماله‌کان وه‌ریگریت، که ئەمه‌ش زیانیکی گه‌وره‌یه له‌رووی به‌کاره‌ینانی ووزه‌وه له ئیستا و داهاتوودا.

له‌رووی خزمه‌تگوزارییه‌وه، به‌پری جیاوازی نرخی خزمه‌تگوزاری له‌نیو پرۆژه‌کان له‌نیوان 50هه‌زار بۆ [1] 250 هه‌زار دینار وه‌رده‌گیریته، بگه‌ ده‌لاریش وه‌رده‌گیریته. ئەم خزمه‌تگوزارییه‌ش بریتییه له‌ فێدانی خاشاک به‌هه‌مان سیستمی گه‌ره‌که‌ کۆنه‌کان، که‌ ده‌بوایه‌ بۆ پاراستنی ژینگه‌ی کوردستان و که‌مکردنه‌وه‌ی کاره‌ساتی ژینگه‌یی وه‌ک ئەوه‌ی له‌کانی قه‌زآله‌ی هه‌ولێر و تانجه‌رۆ له‌ سلێمانی هه‌یه، سیستمی کۆکردنه‌وه‌ی خۆل و خاشاکی ماله‌ن له‌ نیو تاوه‌ر و گونده‌ نوێیه‌کان جیاوازییه‌کی گه‌وره‌ی هه‌بوایه، چونکه‌ له‌رووی کردارییه‌وه‌ ئاسانه‌تره، ده‌توانرا سه‌به‌ته‌ی خۆل و خاشاکی جیاواز بۆ پاشماوه‌کانی دانیش‌توان دا‌بین‌کرایه‌ و ناوه‌ندی دووباره‌ به‌کاره‌ینانه‌وه‌ی بۆ دانرایه (Recycling)، به‌لام دیاره‌ سیستمی ژیان له‌نیو ئەم تاوه‌ر، سیتی و گوندانه‌ هه‌مان شیوه‌ی گه‌ره‌که‌ کۆنه‌کانی نیو شاره‌کانه. خالیکی دیکه‌ی خزمه‌تگوزاری له‌نیو پرۆژه‌کاندا بریتییه له‌ دانانی ئاسایش (سکیوریتی تایه‌ت) له‌به‌رده‌م بآله‌خانه‌ و سیتییه‌کاندا، ئەویش به‌ ئامانجی دا‌بین‌کردنی دل‌نیا‌یی بۆ دانیش‌توانه‌که‌ی، لێره‌دا ئەو پرسیاره‌ سه‌ره‌له‌ده‌ات ئایا گه‌ره‌که‌کانی دیکه‌ بۆ پێویستیان به‌ دا‌بین‌کردنی پۆلیس و ئەمنیه‌ت نییه؟ ئەگه‌ر بۆ ئەم پرۆژه‌ و گه‌ره‌که‌ پێویست بێت، ئەوا بۆچی له‌ گه‌ره‌که‌کانی دیکه‌دا دانان‌ریت!

هه‌روه‌ها، خزمه‌تگوزاری گوند و شوقه‌کانیش له‌سه‌ر هاو‌لاتیان و بۆ ئیداره‌ی پرۆژه‌کان (وه‌به‌ره‌ینەر یاخود کۆمپانیایانی دیکه‌)، بۆیه‌ش ریک‌خستنه‌وه‌ی خزمه‌تگوزاری پرۆژه‌کان له‌لایه‌ن حکومه‌ته‌وه، بۆ نموونه‌ش له‌سه‌ره‌تای ده‌سته‌کاربوونی پارێزگاری پێشووی هه‌ولێر هه‌ولێر درا بۆ که‌مکردنه‌وه‌ی نرخی خزمه‌تگوزارییه‌کان هه‌رچه‌نده‌ تاوه‌کو ئیستاش هه‌ندیک له‌ پرۆژه‌کان نه‌چوونه‌ته‌ ژێر باری جیه‌جیک‌کردنی بپاره‌که‌وه، به‌لام هه‌نگاوێکی زۆرباش بوو. ئەوه‌ی لێره‌دا پێویسته‌ بکریته‌ ریک‌خستنه‌وه‌ و سه‌ره‌رشتیک‌کردن و چاودێر‌یک‌کردنی پرۆژه‌کان بۆ خزمه‌تگوزارییه‌ بئه‌په‌تییه‌کانی ئاو، کاره‌با و پاک‌خاوی، ئەویش به‌ ئامانجی پاراستنی سه‌رچاوه‌ سه‌رووشتییه‌کان و پاک‌راگرتنی ژینگه‌ی کوردستان، چونکه‌ یه‌که‌ نوێیه‌کانی نیشته‌جێبوون سه‌روو 170 هه‌زار مال پیک‌ده‌هێنن.

له‌کۆتاییدا، پرسی جیاوازی له‌ نیوان خزمه‌تگوزارییه‌کانی گوندی کۆن و نوێ... ئەگه‌ر ریک‌بخریته‌وه‌ ده‌توانیته‌ داهاتی حکومه‌ت زیاتر بکات و له‌لایه‌کی دیکه‌ش به‌رده‌وامییه‌که‌ی به‌م شیوه‌یه‌ ده‌توانیته‌ له‌ پرسیکی ئابورییه‌وه‌ بۆ پرسیکی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی بگۆردریت، چونکه‌ ئەمه‌ توانای حکومه‌ت له‌ دا‌بین‌کردنی خزمه‌تگوزارییه‌ بئه‌په‌تییه‌کان ده‌خاته‌ ژێر پرسیار و له‌لایه‌کی دیکه‌ش پرسی نادا‌په‌روه‌ری له‌ئیستا و داهاتوودا ده‌هێننه‌ ئاروه‌.

سه‌رچاوه‌کان

[1] <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/010720203>